

Умри боқий дўстлик

Афгон ўзбекларнинг оғзаки ижодида эртаки жами кенг тарқалган. Бироқ, Савр инқилобига халқ ичидан эртаки билан ҳеч қачон шугулланмаган эди. Шонли Апрель революциясидан кейин ўзбек халқ эртакларини ёзиб олиб напир қилиш ишлари бирмунча олға силжиди. Масалан, «Фарҳанг-э мардум» журналида ва «Юлдуз» газетасида «Темир қозни», «Подшонинг қизи» ва «Устоз

отангдан улў» номли эртаклар напир қилинди. Бу эртакларга назар ташлар эканмиз, уларда Урта Осиё халқлари оғзаки ижодидаги бир бутунлик билан бирга, дари ва пушту халқлари оғзаки ижодидаги ўтган элементларини ҳам кўрамиз. Бу эса Афғонистон халқлари оғзаки ижоди билан Урта Осиё халқлари оғзаки ижодининг бир-бирига қанчалик яқин эканлигининг гувоҳидир. Биз оғшомхонлар эътиборига шу эртаклардан бирини ҳавола қилаёلمиз.

УСТОЗ ОТАНГДАН УЛУҒ

Бир кун бир киши ўғлини мактаб «қобилиятли, зўр музикачи бўлади» деб Устоз Танбурийга фарзандини кўрсатибди. Устоз Танбурий боланинг қўлига асоси берди. Бола асоси бир қаричини қарич деб ўлчаётганини кўриб, устоз айтди:

— Йўқ, болангиздан машшоқ эмас, савдогар чиқади. Яна бир қаричининг боласи берилган ёгонни кеса болангизни кўрган устоз:

— Ундан музикачи эмас, балки дурдодор уста чиқади. — дебди.

Шундай қилиб, устоз «шогирд бўламиз» деб келган болани синанг учун берилган асо-чўпни ерга тикса «боғ-бон», қилич қилса «сарбоз» бўлади, деб жўнатиб юбора-верибди. Кейин болаларни йўлиб, қўлларига ёгон бериб пойлаб ўтирибди. Улардан бири қилич қилиб йўлибди, иккинчиси от қилиб минибди, фақат бир усти юпун бола ёгонни найга ўхшатиб

чала бошлабди. Устоз Танбурий бунни кўриб бағоят қувонибди, болани ўзига шогирд ва ўғил қилиб, унга бор хунарини сабр, кунт, матонат билан ўргата бошлабди. Кечани кеча, ёзни-ёз қилиш-қилиш демай ташлим берибди. Бола ҳам ҳақли экан, устознинг айтганларини дарров англаб олиб, найта-қайта тақорлаб, кейинчалик машҳур найчи бўлиб етишибди. Қаранг, устознинг толқирлиги, биллини, донолиги, устознинг меҳри туфайли оддий бир деҳқон боласи халқ орасида машҳур найчи бўлиб етишибди. МАСАЛИ:

Товуқ товусни ўзига шогирд қилиб, унга расм чизишни ўргатибди. Вақт-соати келиб, «Энди ўзинг расм чиз» деб товуста жавоб берди. Орадан бироз вақт ўтгандан кейин шогирдини синанг кўрмоқчи бўлиб, ўйига меҳмон қилибди. Товуқ озиқ-овқатларни териб қўй-

гандек, ерга расм чизиб, шогирдини «егин» дебди. Шогирди унинг расмчилигини билди, «қорини тўқ» дебди. Кейин товус, «Эртага бизникига меҳмон бўлсангиз, устоз», — дебди. Эртасига товуқ қувониб товусникига келиб, эшик олдида турган тулкини кўриб изига қайтибди. Товус: «Устоз, ахир бу деворга чизган расминики кўрамай, дед ўзини оқламай қўйди у. Мен эса... кечиролмадим. Уни, орқага ўтирилиб саволларимга жавоб беришга мажбур қилдим. Мен сўрадим, у жавоб берди. Энг дахшатлиси ўқисиб ўқисиб йиғлади у. Кейин ўғлини олмақчи бўлди... Қайтиб уйланибди... У ҳар йили ўғлини кўргани келиб туради...»

— Сизни ишонтириб айтганим, у фақат ўғлини кўргани келмас керак! — Нима бўлганда ҳам энди фойдасиз. Хувилаган қалбимда бор-йўғи биргина чўқ қолган.

А. ИСМОИЛОВ таржимаси.

Юзеф ОЗГА-МИХАЛЬСКИЙ, Польша.

НИМА ҚОЛАДИ?

Эмандан қолади
Пайраха,
Ҳазил шеърдан қолар

Қаҳқаҳа,
Бургутлардан —
Юмшоқ болшлар.

Чумолидан
Қолади шаҳар.

ШАХСИЙ МУЛК

Мабодо айтсам агар:
«Мен ўлимдан
қўрқмайман».

Тагин сизлар ўйламанг,
Ҳаётини севмасанг, деб,
Ўлим менга — бегона.
Ҳаётим — ўзиники,

Ўзиники бўлса бас,
Бегона нараса шартмас.
Хуршид ДАВРОН таржимаси.

Чет эл матбуоти саҳифаларида

СОВЕТ ДРАМАТУРГИЯСИ ТАРИХИДАН БИР ЛАВҲА

Шу йил театрнинг ёркин намоёндаларидан ҳисобланган, ўз ҳаётини театрининг асосий қисми ёки негизи бўлган адабий жанрга бағишлаган Александр Островскийнинг вафотида юз йил тўлди.

У ўзининг ҳаёт мобайнида 47 та сермазмун, бекиёс, унутилмас драматик асарлар ёзиб театр санъатини ривожлантиришга улкан ҳисса қўшди.

Езувчининг болалиги ва ёшлиги Москва шаҳрининг қадимий савдо кварталларида ўтди. Ўришқоқ ва қизқувчан ўспирин узоқ муддат савдо кема-сининг палубасида ишлади. У хизмат юзасидан турли хил мамлакатларга сафар қилар экан, бу имтиёзли шарондан ўринли фойдаланиб, театр

санъати билан боғлиқ бўлган кўпгина манбалар билан ақиндан танишибди, уларни чуқур ўрганади, ўзининг бўлғуси фаолияти ва ижоди учун фойдали хулосалар чиқаради. Драматург қисқа вақт ичиде истеъдоди туфайли адабий таниқчилар ва етук адибларнинг эътирофига сазовор бўлди.

Муаллифнинг «Муваффақиятдан маст бўлишном» ли пьесаси чоп этишга тайёрланган бир вақтда цензура бу пьеса жаҳон савдо-сотиқ муомаласи масаласини мурраккаблаштириб юборишини рўқач қилиб, нашини тақиқлайди. Шунингдек, мазкур баҳона билан унинг «Бенкрот» номли учинчи пьесаси ҳам тақиқланганидан сўнг ёзувчи ўзининг

қадрдон дўсти, машҳур санъаткор А. П. Садовский (А. Островскийнинг сахналаштирилган пьесаларида катта-юкичкик ролларини зўр маҳорат билан ижро этган актёр) билан бу пьесани омма ўртасида турли жойларда баралла ўқий бошлади. Асарнинг халқ орасида ўқилиши кутилмагандек унинг қимматини ошириб юборди ва бу пьеса турли хил гуруҳлардан ташкил топган омма ўртасида «Савдо» деган номга эга бўлди. Бир мунча вақтдан сўнг ҳукумат муаллифининг «Ойлави бахт экрани» номли пьесани чоп этишга рухсат берди. А. Островский мазкур соҳада тинимсиз меҳнат билан асар яратиш услубини тақомиллаштириб борар экан, ҳар йили тах-

минан биттадан замонага манад пьеса ёзиб, уларни санъат ихлосмандларига тақдим эта бориб. У 5 йил мобайнида 5 та мазмунли пьеса ёзди.

Драматургининг «Момакелди», «Даромедли жой», «Оддийлик доно кишини қониқтиради», «Эчкилар ва бўрилар», «Қутурган пуллар», «Урмон», «Сепсиз қиз», «Генерал ва ақли шоширадиган кишилар», «Кечиктирилган муҳаббат», «Капиталист», «Жўшқин юрак» каби асарлари совет драматургияси тарихидан муносиб ўрин олган, — деб ёзади Суриянинг «Тишин» газетаси.

ҚИЗГИН УЧРАШУВЛАР МАРКАЗИ

Совет Иттифоқининг Дамашк (САР) шаҳридаги йирик Маданият маркази деярли ҳар кун кириб-чиқиб ҳар қанча киши билан жанжал. Бу марказда қизқичлиқ учрашувлар, совет маданияти кунлари ёки ҳафталиги, китоб кўргазмалари, икки дўст мамлакат — Совет Иттифоқи билан Сурия халқининг ананавий, миллий

байрамлари бағишланган тантанали кечалар-у, концертлар тез-тез ўтказилиб туради, — деб ёзади «Сурия таймс» газетаси. Ҳақиқатан, бу фаёзли даргоҳни Совет Маданият маркази деб аташлари бежиз эмас. Дамашқда яшовчи бирорта инсон йўқки, мазкур кўркем бинони билмас.

Шу йил июль ойининг ўзиде мазкур маданият ўчоғида совет кинематографчилари томонидан яратилган «Марксизмининг қайтиши, уч серия» иборат «Қизил Капелла» каби бадий фильмлар, шунингдек «Ю. В. Андропов» «Ўзалик дархоти», «Совет Иттифоқи бўйлаб савҳат»,

«Совет балетини», «Ешлар ва студентларнинг» XII Жаҳон фестивали делегатлари тинчлик ҳақида, «Новоыйлик санъати» сингари ҳужжатли фильмлари сурияликлар эътиборига ҳавола этилди.

Арабчадан Б. ГИЕСОВ таржимаси.

ВЬЕТНАМ КИНОФИЛЬМЛАРИ

Сўнгги ўн йилликда Вьетнам давлат киностудиялари томонидан 250 бадий ва ҳужжатли фильмлар, 120 дан ортиқ мультфильмлар, 2000 дан ортиқ кинотеатр мавжуд.

Вьетнам Социалистик Республикаси

Юрий БОНДАРЕВ,
Ленин мукофоти лауреати. РСФСР.

МИНИАТЮРАЛАР

БОҒДАГИ СУҲБАТ

— Сиз эрга текканмисиз?
— Ҳа, текканман.
— Бунга анча бўлганми?
— Ҳозир... чунки жуда ёш кўринасиз.
— О, ўғлим беш ёшга тўлди. Биз акрашганмиз.
— Бундан қичди, уни севмагансиз?

— Эҳтимол севмаганмиди... Ҳақиқатини хунуқлаштиргандан кўра қойил қилиб алдгани яхшийдир. Агар у бор ҳақиқатини рўй-рост айтганида, уни кечирардим. Ленин у мени алдади. Гўё ҳаммаси тасодифан тасодифа из берди, у ярач эди, ер билан осмон бир-бирига ўхшамаслигини у сенига ўхшамаслигини барибир сени яхши кўрамай, дед ўзини оқламай қўйди у. Мен эса... кечиролмадим. Уни, орқага ўтирилиб саволларимга жавоб беришга мажбур қилдим. Мен сўрадим, у жавоб берди. Энг дахшатлиси ўқисиб ўқисиб йиғлади у. Кейин ўғлини олмақчи бўлди... Қайтиб уйланибди... У ҳар йили ўғлини кўргани келиб туради...»

— Сизни ишонтириб айтганим, у фақат ўғлини кўргани келмас керак! — Нима бўлганда ҳам энди фойдасиз. Хувилаган қалбимда бор-йўғи биргина чўқ қолган.

А. ИСМОИЛОВ таржимаси.

ТАЪМИРЧИ

— Гапингга қараганда, ҳаётда ҳаммаси ямаш мумкин? Йўқ-ўқ, ҳаммасини эмас, ошнам! Менинг Коля Лошадкин деган машҳур реставратор танишим бўларди. У ўтириб қўли тўла эди, ҳатто жингалар думдан қилча ясаб, чизик тортарди. Кабулгарини синган турмушини бириктирганда унинг дари негганини кўрмаганмиз — шундай, уна! У бир гал меникига маст ҳолда, пальто ва ковушда

публикаси киноси йил сайин тобора шухрат қозонмоқда. Вьетнамлик кинематографчилар яратган ўттиздан зиёд киноленталар Москва, Тошкент, Карлови Вари, Лидица, Вомбей ва бошқа йирик шаҳарларда ўтказилган жаҳон кинофестивалларида юксак мукофотларга тасвир этилди.

Юрий БОНДАРЕВ,
Ленин мукофоти лауреати. РСФСР.

МИНИАТЮРАЛАР

БОҒДАГИ СУҲБАТ

— Сиз эрга текканмисиз?
— Ҳа, текканман.
— Бунга анча бўлганми?
— Ҳозир... чунки жуда ёш кўринасиз.
— О, ўғлим беш ёшга тўлди. Биз акрашганмиз.
— Бундан қичди, уни севмагансиз?

БЕГОНА ТАҚДИРЛАР

— Сен ҳеч қачон мени ранжитмайсан, а? Яхши бўласан, шундайми? Ахир, тушунсангми, жудаям қийинда.

— Кимга?

— Менга.

— Сени жонимдан ортиқ кўраман-ку.

— Бир умрга яхши кўрасанми? Кутллаганда бирор тасодиф юз берса, ўшанда мени тушунсанми?

— Сенига ҳеч нарса бўлмайди!

— Мабодо?

— Бир умр сенига ҳеч нарса бўлмайди.

— Тақдир ҳамма нарсани тенг бермаган-ку. Толелар бир хил эмас. Агар билсанг муҳаббатда ҳам ҳақсизлик бўлади-ку.

— Тушунмадим.

— Эҳтимол менга кўпроқ, сенига эса озорқ толе берилгандир. Шунинг учун ҳам мени севмайсан.

— Вой-буй, гапларинг қўриқчилик-ку.

— Йўқ, йўқ менинча, дўстинг дўстан безор бўлиши қўриқчилик! Сенига қўли бўлса-да, мен бу ҳақда кўп ўйлайман. Мабодо жонингга тегиб, безор қилсам, ўша заҳотиёқ бирор оғиз сўз айтмасдан жўнаб қолган.

Ашуралӣ ЖҲРАЕВ таржимаси.

КЕЛАЖАК

Рассом М. Кагаровнинг «Болалик» асари.
В. Дубровский фотоси.

Никола ГИЛЕН, Куба.

ЖАВОБ БЕР

Сен ватанини тарк этдингми айт,

Жавоб бер:

Бундай яшил ўлка қайда бор,

Бундай зангор ер,

Қайда бундай хурмо ва осмон,

Жавоб бер!

Сен унутдинг она тилингни,

Жавоб бер:

«Ю энд ай» деб ўзга тилдаё

қилсанг тақбир?

Соқов бўлиб яшайсанми е?

Жавоб бер!

Ула туриб демаганмиди, Жавоб бер,

Отанг сенинг бу юрт ҳақида:

«Жаннатдир»?

Қайда чир сенинг суягинг,

Жавоб бер!

Айтгил бадбахт, айтгил жавоб бер,

Жавоб бер:

Бундай яшил днёр қайда бор,

Бундай зангор ер,

Қайда бундай хурмо ва осмон,

Жавоб бер!

ФОРТЕПЬАНО

Шом ол эса мудроқ

Шоффоф нола шиддатин аста

Келтирару, ўйинга сингар.

Фигон қилар юрак ҳам бесас.

Симлар гўё қайдадир эмас,

Айни менинг қўксимда интирар...

Аллақандай латиф ҳасрат-ла

Сескантирар руҳни, осуда.

Шамол эса мудроқ

Шоффоф нола шиддатин аста

Келтирару, ўйинга сингар.

Фигон қилар юрак ҳам бесас.

Симлар гўё қайдадир эмас,

Айни менинг қўксимда интирар...

Аллақандай латиф ҳасрат-ла

Сескантирар руҳни, осуда.

М. КЕНЖАБОВ таржимаси.

Лайош КАШШАК, Венгрия.

НОТИНЧ КЕЧА

Юқори қавадта бир қиз қуйлайди юракни уриши сезилар менга. Йўқотган севгини ёдга солмасин куйин олиб кетинг куз шамоллари. Лиммо-лим қадаҳини симирамиз жим, ўтмиш унутилар қайғумиз ичра

ва ҳатто юракдан севганимиз ҳам. Қаро ва совуқдан бу изирини тун ухласам дейман-у қиз ҳақон қуйлар ва бизнинг олов май қумга тўқилар...

Х. ҲОТАМҚУЛОВ таржимаси.

Жорж САНД, француз ёзувчиси.

«Қароқчи» воқеаси

(ҲАЖВИЯ)

Тун учаллик қоронғи бўлса-да, биз катта даракларга ёнига етганимизда йўл анча қоронғиларди. Биз, мен ва онам изовида борар эдик. Изовчи орасига қараб: «Хонимлар, сира кўрмаганлар, менинг отларим жуда чоқир», деб қичқирди.

Мен изовчининг ёнига-сиде ўтирдим. Онам бўлса фойтукининг эшигига зилганш нима-ларини кўраётгани-ни гулдириб гапириб борарди.

Тўсатдан у ҳақонга тушиб: «Ўлар уч киши, икки-таси йўлнинг четиде турибди, учинчиси эса қоронғида-да, бизлардан ўн қадамча нарида. Вой, ўлмасам, улар бизларга қараб келатганга ўхшайдилар! Ана, улар яна тўхтаб қолдилар!» деди.

— Булар — ўғирлар! Ҳа,

ўғирлар! — деб менга қичқирди онам. — Изовчи тўхта, жонингдан жим! Орқага қайт, орқага юр дегилми! Ана-ана, ҳатто мен уларнинг милтиқларини ҳам кўраман.

Онаминг бу кейинги сўзларини эшитган изовчи ўзини тўхта олмай, қулиб юборди. Гарчи, у қандай «қароқчиларга» дуч келганлигини билса-да, бизга ҳеч нарса демасди. У бирдан ўз отларига қаттиқ қамчи урди. Ўша учта қароқчи олдидан изовчини чоптириб ўтиб кетди.

Мен ҳам уларни аниқ кўрдим, аммо бунинг нима-лигини айта олмадим. Онам бўлса, уларнинг бошларидеги чўқчи шапкаларини ҳам ўз кўзим билан аққол кўрдим, деб ҳақдеб биз-

ни ишонтирар эди. Биз ҳалиги ердан анча узоқлашганимизда изовчини отларини тўхтади ва онамин тиқитиш учун ерга тушди.

— Демак, шундай қилиб, хоним, — деди у қўлимсир, — сиз уларнинг милтиқларини ҳам кўрдигизми-а?

— Ҳа, — деди онам. Изовчи эса ҳеч нарса деммай ҳақон онамга қараб жимлайиб турар эди.

— Ахир нега қулсанг, ҳой изовчи, бўлмаси улар нима эди?...

— Уларни, мен сизга очгини айтсам, улар учта баҳайбат тоғ айқини эди-ку, хоним...

Французчадан Сайидиган МУСАЕВ таржимаси.

Ажойиботлар оламида

АЙИҚ ҚАЙНОҚ СУВ БИЛАН ДАФ ЭТИЛДИ

БАМ Муякан станцияси-дан сал нарида жойлашган геологлар чой қуйиб, ҳали дамлагани улгуришмаган ҳам эдики, жарликдан бирдан айиқ боласи югуриб чиқиб қолди. Унинг кетидан эса дахшатли наоиси келарди.

Мода айиқ, одамларни кўргач, шу заҳоти уларга ташланди. Бир уриб геологлардан бирини йиқитди... ишчи Виталий Казанцев бўлмасе дахшатли воқеа юз бериши мумкин эди. Йигит шунда занжираб қолмади — суви қайнаб турган қозонча-ни кўтариб қўтирган ҳайвон-нинг устига агарди. Шундан кейин айиқ ўқириб чек-кинди ва жўнаб қолди.

А. СОТНИКОВ, ТАСС мухбири, Улан-Удэ.

Табиатнинг қизиқ табияти

ИЛОНЛАРНИНГ КУШАНДАЛАРИ

Табиатда ҳар бир жониворнинг ўз рақиб бўлганидек, илонларнинг ҳам қушандаси бўлади. Урта Осиёнинг ўзиде тўққиз хил судралувчилар, 40 га яқин ҳар турли қушлар ва 16 хил сўт эмизувчи ҳайвонлар илонларнинг энг ашаддий душмандир. Аввало судралувчилар, жумладан қўғина илонларнинг ўзлари бир-бирларига кўпроқ ўч бўлади. Иккин турдаги илон бир-бири билан тўқнаса, ўртада кураш бошланади, голиб чиққан енгилганин ютиб юборишдан ҳам тоймайди.

Заҳарли, жумладан, чипор, ранг-баранг ва бошқа заҳарсиз илонларни ҳам катталари кичикларини тановул қилади-лар. Чарх илон ўздан ҳатто бир ярим марта катталикидаги заҳарсиз илонларни ютиб юборишдан қайтмайди. Биз бир кунги капча бош илон (кобралар) ичидан чарх илонини, унинг ичидан эса кичкина кўлвор илонни топиб ол-дик.

Иртқич қушлар ҳам илонларга жуда ўч бўлишади. Масалан, бургут судралувчилар ичиде, айниқса илонни хуш кўради. У бўлма илонларнинг қаттасидан қичқигача, ҳаммасини иштаха билан истеъмол этади. Сарисар деган иртқич қуш ўлмасини ейишдан олдин унинг бошини узиб ташлайди. Қора калхат ҳам ҳар қандай илонни омон қўймайди.

Республикамизнинг саҳро ва чўлларида яшайдиган калхатлар фақат илонлар билан тирикчилик қилади. Уларнинг уялари атрофида турли хилдаги заҳарли ва заҳарсиз илонларнинг пўстлари, суяк-лари қалашиб ётади. Бир кунги биз республикамиз жануби — Тўпалағ дарееси бўйида калхатнинг заҳарли кўлвор илонини олиб, учиб бораётганини кўриб қолдик. Ҳавода калхат билан илон ўртасида кураш боради. Илон танаси билан калхатни ўраб олгач, иккаласи ҳам даре қирғоғига тошдек отилиб тушади.

Сарик турна, оқ ва қора лаялак, қўққўтон, бойқуш, қарға ва бошқа қушлар илонларнинг энг хавфли душмандир. Заҳисгон деган қуш илоннинг заҳарли ёки заҳарсиз эканлиги фарқида боради. У бир ярим метрлик чипор илонга кўрқмасдан ҳужум қилади, аммо икки қерчи к

TEATP

НАВОИЙ НОМИДАГИ УЗ-
БЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК
ТАТТА ТЕАТРИДА — 18/XI да
Оловли фаришта, 19/XI да Оқ-
уш кўли.

белгидан түп тепиш йўли билан аниқлашга тўғри келди. Олий спорт маҳорати республика мактабининг вакиллари дарвозани нишонга олишда хатога йўл қўйишмади. Уларга шахар спорт комитети ташкимондан таъсис этилган бошқарманинг вакиллари ҳамроҳ бўлиб соврин топиришди. Учунчи ўринни «Локомотив» кўнгилчиси спорт жаҳиятининг вакиллари эгаллашди.

САМОЛЕТСОЗЛАР ҒАЛАБАСИ

Тошкентда Б. Лисунов ҳафта
тиртаси соврони учун ўтказилган футбол бўйича Бутуниттифқош ўсимирлар турнири аяқланди. Футболлик учун Ўзбекистон Россия Федерацияси, Украина ва бошқа ерларда келган 12 команда кураш олиб боришди. Бош соврони майдонгагари — В. П. Чкаловнинг мидаги Тошкент авиация институтидан чиққан бирашмачанинг ёш футболчилари қўлига киритилди. Улар барча учрашувларни галаба билан аяқунлашга муваффақ бўлишди.

Редактор
Т. М. КОЗОКБОВ

Ҳақиқатан ҳам трактор Ҷамоати деҳа
 нишала чикариш бирашамас
 стадиониди футбол бўи
 блицтурир утказилди,
 зералар кўриги ҳисобланган
 бу турирда асосан ёш футболчилар
 болчалар иштирок этишди.
 Ҳал қилувчи урғушуда олимпия
 спорт маҳорати республика
 мактаби ва «трактор» коман
 дасининг ёш футболчиларини
 беллашшиди. Асосий ва қўш
 шимча вақтда ҳам ҳисоб очилди
 мади. Голбинин 11 метр

а совет қурилиши — 32-55.
хар хўжалиги ва транспорт

от ва спорт — 33-28.95, 32-
яси — 33-99.42, 32-53.66;
